

IJTIMOIIY MAISHIIY SOHASIDA HUQUQBUZARLIK.

Bafoqulov Polvonzoda Telmonovich

IIV akademiyasi mustaqil izlanuvchi

***Annotatsiya:** Mazkur huquqbuzarlik turiga jamiyat hayotida ro'y beradigan, ijtimoiy-maishiy munosabatlarni buzuvchi noqonuniy harakatlar kiradi. Bu huquqbuzarliklar jamoat joylarida, xizmat ko'rsatish sohalarida yoki kundalik turmushda sodir bo'lib, fuqarolarning huquqlari va manfaatlariga, shuningdek, jamiyatda o'rnatilgan axloqiy va huquqiy me'yorlarga putur yetkazadi. Ijtimoiy-maishiy huquqbuzarliklar quyidagilarni o'z ichiga oladi: Maishiy xizmatlar ko'rsatishda qonuniy talablarni buzish; Kommunal xizmatlar bo'yicha shartnoma majburiyatlarini bajarmaslik; Jamoat joylarida bezorilik, tartib-qoidalarni buzish; Boshqalarning sog'lig'i va xavfsizligiga tahdid soluvchi xatti-harakatlar.*

Bunday huquqbuzarliklarning oldini olish va bartaraf etish qonunchilik normalarini qat'iy qo'llash, profilaktika choralari ko'rish va jamiyatda huquqiy madaniyatni oshirishni talab qiladi.

***Kalit so'zlar:** Ijtimoiy-maishiy soha, Huquqbuzarlik, Jamoat tartibi, Bezorilik, Kommunal xizmatlar, Shartnoma majburiyatlari, Axloq qoidalari, Profilaktika, Huquqiy madaniyat, Qonunbuzarlikning oldini olish.*

Ijtimoiy-maishiy sohada sodir bo'ladigan huquqbuzarliklar ko'pincha mayda bezorilik, xizmat ko'rsatishdagi sifatsizlik, qonuniy talablarni buzish, fuqarolar o'rtasidagi nizolar va boshqa salbiy holatlarda namoyon bo'ladi. Ushbu sohada huquqbuzarliklarning ko'payishi ijtimoiy adolatning buzilishiga, jamoat xavfsizligining pasayishiga va fuqarolar o'rtasidagi o'zaro ishonchning susayishiga olib keladi.

Ijtimoiy-maishiy soha har bir fuqaroning kundalik hayoti bilan bevosita bog'liq bo'lgan turli munosabatlarni o'z ichiga oladi. Ushbu sohada yuzaga keladigan

huquqbuzarliklar fuqarolarning qonuniy huquqlari va manfaatlariga putur yetkazib, jamiyatda o'rnatilgan tartib-qoidalarni buzadi. Bu huquqbuzarliklar, odatda, jamoat joylarida, oila ichida yoki xizmat ko'rsatish jarayonida sodir bo'lib, nafaqat alohida shaxsga, balki jamiyatning umumiy barqarorligiga ham salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Mazkur mavzu ijtimoiy-maishiy sohadagi huquqbuzarliklarning mohiyatini, ularning sabablari va oqibatlarini, shuningdek, ularni oldini olish va barham berish chora-tadbirlarini tahlil qilishga qaratilgan. Jamiyatda huquqiy madaniyatni oshirish va qonun ustuvorligini ta'minlash ushbu muammolarni hal qilishning asosiy yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Mazkur muammo o'z vaqtida hal qilinmasa, jamiyatda ijtimoiy-iqtisodiy muammolarni chuqurlashtirishi, qonuniy tartibni saqlashda qiyinchiliklar keltirib chiqarishi mumkin. Shu sababli, ijtimoiy-maishiy sohadagi huquqbuzarliklarning oldini olish bo'yicha samarali profilaktika choralari ishlab chiqish, davlat organlari va fuqarolik jamiyati institutlari o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish, shuningdek, fuqarolarning huquqiy madaniyatini oshirish muhim vazifalar qatoriga kiradi.

Mazkur tadqiqot ijtimoiy-maishiy huquqbuzarliklarni chuqur o'rganish, ularning sabablari va oqibatlarini aniqlash hamda ularni oldini olishning samarali mexanizmlarini ishlab chiqishga qaratilgan. Bu esa jamiyatda qonuniylik va tartibni mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Ijtimoiy-maishiy sohadagi huquqbuzarliklar kundalik hayotda turli shakllarda namoyon bo'lib, ular jamiyat hayotiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Bu turdagi huquqbuzarliklarni quyidagi asosiy jihatlar bo'yicha tasniflash mumkin:

Huquqbuzarliklarning turlari. Bezorilik: jamoat joylarida tartibsizlikka sabab bo'lish, odob-axloq qoidalarini buzish, boshqalarning osoyishtaligini buzuvchi xatti-harakatlar.

Kommunal va xizmat ko'rsatish sohasidagi qonunbuzarliklar: xizmatlarni sifatsiz bajarish, iste'molchilarning huquqlarini cheklash yoki ularga zarar yetkazish.

Oila va maishiy munosabatlarda nizolar: oila ichidagi zo'ravonlik, iqtisodiy va psixologik tazyiq.

Atrof-muhitga zarar yetkazish: chiqindilarni tartibsiz tashlash, sanitariya-gigiyena qoidalarini buzish.

Huquqbuzarliklarning sabablari. Ijtimoiy-maishiy sohada huquqbuzarliklarning kelib chiqishiga quyidagi omillar sabab bo'ladi:

Ijtimoiy-iqtisodiy omillar: ishsizlik, daromadlar tengsizligi, ijtimoiy ta'minotning yetarli emasligi.

Huquqiy savodsizlik: fuqarolarning qonunlarni bilmasligi yoki ularga rioya qilmasligi.

Axloqiy qadriyatlarning zaifligi: jamiyatda axloqiy qadriyatlarning sustlashuvi, oila institutining zaiflashishi.

Davlat va jamiyat nazoratining sustligi: qonuniy nazorat va javobgarlik mexanizmlarining yetarli darajada ishlamasligi.

Huquqbuzarliklarning oqibatlari. Ijtimoiy-maishiy huquqbuzarliklar nafaqat alohida shaxslar, balki jamiyatning umumiy rivojlanishiga ham zarar keltiradi:

- Fuqarolarning huquq va erkinliklariga putur yetadi.
- Jamoat joylarida xavfsizlik va osoyishtalik buziladi.
- Oila va jamiyatda nizolar ko'payadi.

Ijtimoiy barqarorlik va iqtisodiy taraqqiyotga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Oldini olish choralari. Ijtimoiy-maishiy huquqbuzarliklarning oldini olish uchun quyidagi chora-tadbirlar muhim ahamiyatga ega:

Huquqiy targ'ibot: fuqarolarni qonunlarni o'rganishga undash va huquqiy savodxonlikni oshirish.

Profilaktik tadbirlar: davlat organlari va jamoatchilikning hamkorligini kuchaytirish, jamoat joylarida tartib-intizomni nazorat qilish.

Ijtimoiy yordam dasturlari: ijtimoiy zaif qatlamlarni qo'llab-quvvatlash, ish bilan ta'minlash va iqtisodiy barqarorlikni oshirish.

Javobgarlikni kuchaytirish: huquqbuzarliklarga nisbatan qat'iy jazo choralari ko'rish.

Huquqiy va institutsional mexanizmlar. Ijtimoiy-maishiy sohadagi

huquqbuzarliklarni samarali bartaraf etishda huquqiy va institutsional mexanizmlarning o'ri katta:

Qonunchili bazasini takomillashtirish: ushbu sohada aniq qonunlar va normativ hujjatlarni ishlab chiqish hamda mavjudlarini modernizatsiya qilish zarur.

Huquqni muhofaza qiluvchi organlarning faolligi: ichki ishlar organlari va boshqa tegishli idoralar tomonidan jamoat joylarida tartibni nazorat qilish va huquqbuzarliklar profilaktikasiga qaratilgan choralarni kuchaytirish.

Fuqarolik jamiyati institutlarining ishtiroki: nodavlat tashkilotlar, jamoatchilik nazorati organlari va ommaviy axborot vositalarining muhim roli mavjud. Ular orqali aholining huquqiy savodxonligini oshirish va huquqbuzarliklarning oldini olish bo'yicha faoliyat olib borish mumkin.

Tarbiyaviy va madaniy ta'sir. Oila va maktabdagi ta'lim: yosh avlodni axloqiy va huquqiy qadriyatlar asosida tarbiyalash ijtimoiy-maishiy huquqbuzarliklarni kamaytirishda muhim ahamiyatga ega.

Madaniyat va san'atning roli: madaniy tadbirlar, targ'ibot ishlari orqali jamiyatda axloqiy qadriyatlarni mustahkamlash mumkin.

Ijtimoiy madaniyatni rivojlantirish: fuqarolarni jamoat joylarida odob-axloq qoidalariga rioya qilishga o'rgatish orqali tartib-intizomni yaxshilash.

Xulosa

Ijtimoiy-maishiy sohadagi huquqbuzarliklar jamiyat hayotining barqarorligiga salbiy ta'sir ko'rsatadigan muhim muammolardan biri hisoblanadi. Ushbu huquqbuzarliklar fuqarolarning kundalik turmushiga taalluqli bo'lib, ularning huquqlari va manfaatlariga zarar yetkazadi, jamoat tartibini buzadi va ijtimoiy-iqtisodiy muhitni izdan chiqaradi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy-maishiy huquqbuzarliklarning oldini olishda kompleks yondashuv, jumladan, quyidagi choralarning amalga oshirilishi muhim:

Huquqiy targ'ibotni kuchaytirish va aholining huquqiy madaniyatini oshirish.

Kommunal xizmatlar va xizmat ko'rsatish sohalarida shaffoflikni ta'minlash va sifat nazoratini kuchaytirish.

Davlat organlari va jamoatchilik o'rtasida hamkorlikni rivojlantirish.

Huquqbuzarliklarni sodir etgan shaxslarni jinoiy va ma'muriy javobgarlikka tortishning samaradorligini oshirish.

Jamiyatdagi axloqiy qadriyatlarni rivojlantirish, yoshlarni tarbiyalashda to'g'ri yo'nalish berish va davlat nazorati tizimini takomillashtirish ushbu muammolarni bartaraf etishda muhim rol o'ynaydi.

Ijtimoiy-maishiy sohadagi huquqbuzarliklarga qarshi kurashish nafaqat davlatning, balki butun jamiyatning umumiy mas'uliyati hisoblanadi. Ushbu masalaga alohida e'tibor qaratish orqali jamiyatdagi ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlash, fuqarolar osoyishtaligini ta'minlash va davlatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga xizmat qilish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. "Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida"gi qonun, 2014-yil 14-mart.
2. "Obod va xavfsiz mahalla tamoyili asosida respublika mahallalarida xavfsiz muhitni yaratish mexanizmlarini belgilash to'g'risida"gi 10/3/05 sonli qo'shma qaror, 2023-yil 30-mart; <https://lex.uz/internet/portali>.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentimizning 2023-yil 28-iyuldagi "Maqsadimiz –adolat va qonun ustuvorligini ta'minlash orqali xalqimizni rozi qilish" mavzusida Farg'onashahrida o'tkazgan videoselektoridagi nutqidan.